

Hepatológia

Generikus ledispavir-szofosbuvir kezelés krónikus C-hepatitis betegekben: való élet obszervációs tanulmány (Generic ledispavir-szofosbuvir for patients with chronic hepatitis C: a real life observational study) Zeng QL, Xu GH, Zhang, JY, et al. (Department of Infectious Diseases, Hospital of Zhengzhou University, No. 1 East Jianshe Road, Zhengzhou, Henan Province, Kína; e-mail: zengqinglei_pku@aliyun.com): **J Hepatol.** 2017; 66: 1123–1129.

Kínában a hepatitis C-vírus (HCV)-infekció prevalenciáját 2,2%-nak becsülik (ez az 1,3 milliárdos populációban 27 millió HCV-fertőzöttet jelent. Ref.). A leggyakoribb a HCV1b genotípus. Kínában a direkt ható antivirális (DAA-) szerek elérhetetlenek és megfizethetetlenek, viszont a Kínával szomszédos országokban a Gilead jóváhagyta az alacsony költségvonzatú generikus ledispavir/szofosbuvir (L/S) forgalmazását, ezért a kínaiak ezekből az országokból, például Indiából szerzik be a gyógyszert. Tekintve, hogy kérdéses a generikumok bioekvivalenciája, a szerzők megvizsgálták az „orvosi turizmus” révén Kínába jutott L/S készítménnyel kezelt HCV-betegek eredményeit.

Az obszervációs tanulmányban 2016 márciusa és júniusa között kezelt 192 beteg szerepelt. Közülük 63 cirrhotikus volt,

ők 12 hetes L/S + ribavirin (RBV) terápiában részesültek, a második csoportban 65 krónikus C-hepatitis L/S + RBV-t kapott 8 hétig, a harmadikban pedig 64 RBV nélkül kapta 8 hétig az Indian Natco Pharma Limited L/S tablettáját. A tartós virológiai választ a terápia befejezése után 12 héttel értékelték (SVR12).

Eredmények: 187 beteg fejezte be a kezelést. A cirrhotikus csoportban 96,8%, a másodikban 96,9%, a harmadikban pedig 96,9% volt az SVR12 aránya. A DAA-t a betegek jól tolerálták: a leggyakoribb mellékhatás a fáradtság (17,8%), a diarrhoea (10,9%) és a fejfájás (9,9%) volt, 4 beteg szakította meg a kezelést hasmenés és hányás miatt.

Következtetés: a generikus L/S hatásossága és biztonságossága HCV1b krónikus C-hepatitisben és cirrhotisban nem volt rosszabb az eredeti készítményénél.

Megjegyzés: A szerzők adatai szerint az USA-ban a Harvoni (L/S) ára 31 500 USD/28 tabletta (ezzel a 8 hetes terápia ára 63 000, a 12 hetesé 94 500 USD). A generikus L/S ára 300 USD/28 tabletta (a 8 hetes kezelés ára 600, a 12 hetesé 900 USD). (A generikus készítmény ára tehát körülbelül 1%-a a Harvoniénak.) Kínában a Peg-IFN + RBV 48 hetes kezelés költsége 8654 USD, ezt az egészségbiztosító csak az intézetben fekvők számára támogatja, 80%-ban. A kínai betegek többsége ma elutasítja az IFN-alapú kezelést, inkább a környező országokból való DAA-import lehetőségével él.

Pár Alajos dr.

Radiológia

Az arteria coeliaca kettéoszlásának tengerisirály-alakja. [The celiac “seagull”] Wong SC, Li YL. (Department of Radiology, Princess Margaret Hospital, Kowloon, Hongkong; e-mail: bennychun1021@gmail.com): **Abdom Radiol (NY).** 2018 Mar 10. doi: 10.1007/s00261-018-1534-z. [Epub ahead of print]

Az arteria coeliaca vagy truncus coeliacus kettéoszlásának tengerisirály-alakja utal a rövid értörzs oszlására arteria hepatica communisra és arteria lienalisra; az elágazás a levegőben lebegő sirály szárnyaira emlékeztet. Az a. coeliaca a hasi aortából ered a XII. hátcsigolya magasságában, és trifurkálódik az a. hepatica communisra, az a. lienalisra és az a. gastrica sinistrára; ultrahangképen az utóbbi sokszor nem látható. Háromkötetes anatómia-tankönyvében Szentágothai János is megemlíkezik a rövid, három ágra oszló érről. Az epigastriumban harántsíkból látszik a „seagull”, és hasznos a truncus coeliacus azonosításához. A kiváló publikációban az a. coeliacáról egy ultrahangkép és a sirályról egy fénykép látható. A cikk végén két irodalmi hivatkozás található.

Gáspárdy Géza dr.

A rendezvények és kongresszusok híryanagának leadása

a lap megjelenése előtt legalább 40 nappal lehetséges, a 6 hetes nyomdai átfutás miatt.
Kérjük megrendelőink szíves megértését.

A híryanagokat a következő címre kérjük:
Orvosi Hetilap titkársága: edit.budai@akademai.hu
Akadémiai Kiadó Zrt.

Gömör Béla:

Memoár helyett

GMR Reklámügynökség Bt.,
Budapest, 2018
383 oldal

Nem szokványos, szabályos könyvismertetést tartalmaznak az alábbi sorok. A klasszikus könyvismertetés „helyett” írt sorokat az indokolja, hogy az ismertetett könyv sem klasszikus emlékirat. Már a könyv borítója is ezt sejteti. Aki csak futó pillantást vet a piros borítóra, fehér betűs „Memoár”-t olvas, aki viszont kézbe is veszi, látja a fehér főcím mögötti fekete alapba bújtatott „helyett” szócskát is. Tehát a Szerző „memoár helyett” írta meg mondandóját. Ha ezek után a leendő Olvasó valami csapdát sejt, bizonytalansága oldódik, ha elolvassa a Szerző által „választhatónak” ítélt alcímeket a könyv 5. oldalán: „Fél évszázad az orvosi pályán. Az én reumatológiám. A reumatológia országútján bandukolva. Orvosi pályafutás háttér információkkal. Nézzünk kicsit a dolgok mögé is! Biztosan minden így történt. Azért, mindent nem mondtam el!”

De ki is a könyv szerzője? Szinte hihetetlen, hogy a könyv belső borítójáról ránk mosolygó, fiatalos, Szent-Györgyi Albert-díjas reumatológusprofesszor, Gömör Béla – Malcolm Cowley-hoz hasonlóan – „nyolcvan év magasából” tekint vissza életútjára. Arra az útra, melyre objektíven(?) emlékezik az egykori munkatárs, majd utód, Géher Pál dr., az *Orvosi Hetilap* ez évi 4. számában, 80 éves kollégáját köszöntve. A kérdőjelet azért bátorkodtam beiktatni, mivel Gömör saját maga teszi fel a kérdést, John le Carrét idézve: „Létezik-e egyáltalán tiszta emlékezet? Erősen kétkellem.”

Nos, e kétely ellenére, a recenzíóról meggyőződés, hogy egyetérthetünk a Szerző ajánlásával: „Orvosoknak és nem orvosoknak. Korombelieknek és fiataloknak.” Valóban, valamennyien haszonnal olvashatjuk a könyvet, amely tükrözi a Szerző ars poeticáját: „... sztorikból áll az élet.” Sztorikból, melyek „korképet (néha egyszerre kórképet is)” adhatnak. Ízelítőül e kettősségre egy sztori 1961-ből (ekkor lett Gömör az Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet [ORFI] B Reumatológiai Osztályának orvosa): betegszállítóként gróf Szemere Csaba és báró Stipsich István dolgozott az osztályon. Alkalmazásukat nyelvtudásuknak köszönhették – az említett osztályon már ekkor több külföldi, magyarul nem beszélő fizetős beteget kezeltek –, no meg az ORFI vezetői „tole-

rás és bátor szellemiségének”. E sztorikból kibontakozik az az ígékezet – tudatosan nem írok küzdelmet, harcot és egyéb fennkölt szavakat, melyek ellen a Szerző biztosan tiltakozna –, melyet Gömör Béla osztályvezető főorvosként, majd tanszékvezető egyetemi tanárként folytatott a reumatológia mint önálló és a belgyógyászattal, sebészettel stb. egyenrangú „szakma” elismertetéséért. Ezen ígékezet „jutalmazása” volt 1991-ben a Budapesten tartott XII. Európai Reumatológiai Kongresszus, melynek elnöke Gömör Béla volt.

Mivel e könyvismertetés írója az *Orvosi Hetilap* orvostörténeti rovatának, a Horusnak a gondozója, szót kell, hogy ejtsen az orvostörténész Gömörről is. A polihisztóri érdeklődésű Szerző már medikus korában hagyta magát elcsábítani Kleió (Clio), a történetírás múzsája által. (Itt jegyzem meg: ez az egyetlen, a „memoárban” tetten érhető „csábítás”, ugyanis Gömör már könyve elején leszögezi: „az általam intim szférának tartott – család, szerelem, szex, hitélet, de még a politika – vonatkozásait egyáltalán nem érintem”.) Orvostanhallgatóként írta meg 1960-ban a „Szegedi Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika történetét”. Később olyan remek orvostörténeti összefoglalók jöttek ki a tolla alól, mint „A magyar balneológia aranykora” (2006), amely a Magyar Balneológiai Egyesület első ötven évét mutatja be gazdag képanyaggal, illetve az Egyesület 1945–2016 közti éveit taglaló „125 éves a Magyar Balneológiai Egyesület” (2016). Orvostörténeti érdeklődését megtartotta szerkesztőként is. Az általa (fő)szerkesztett lapok – *MRE INFO*, *REUMA-INFO*, *MediArt* – orvostörténeti rovatába olyan szerzők írtak, mint Vértés László és Magyar László András orvostörténészek. A *MediArt* adott helyet Papp Zoltán szülész-nőgyógyász professzor „Tudásmorzsák” című tanulságos sorozatának is.

Fentebb Gömör professzor „polihisztóri” érdeklődését említettem. Napjainkban e szó meglehetősen lejáratott: a mindenhez „értő”, mindent „tudó” embert értik rajta. Holott a szó eredeti értelmét tekintve, a „hisztór” szó a históriával – ha úgy tetszik: a sztorival – áll etimológiai összefüggésben. Azaz polihisztor az, aki „sok történetet tud mesélni, amelyet a saját szemével látott” (Szabó Mária, Magyar Orvosi Nyelv, 2012, 2. szám, 87. o.). Nos, ilyen értelemben Gömör Béla igazi polihisztor. Ráadásul elmondott történeteit hitelesítik, színesítik a könyv jelentős részét (285–381. o.) kitevő „Fényképek-dokumentumok”.

Summa summarum: a recenzíóról egyetért Gömör Béla megjegyzésével: „...minden orvosnak lenne mit közreolvasnia...” Akár klasszikus emlékirat, akár – a la Gömör – „Memoár helyett” formában. Mindannyiunk, de különösen a modern, „okos” elektronikus csodák világától elbűvölt fiatalok hasznára.

*Tasiné Csúcs Ildikó,
Tasi Domonkos Attila
(szerkesztette, fordította
és jegyezte):*

A legendás tudós, Szent-Györgyi Albert önéletrajzi értekezései

Goodwill Pharma az Egészségért
Alapítvány, Szeged, 2017
128 oldal, magyar és angol nyelven

„A legtöbb tudós annyira elmerül munkájában, hogy a kutatási ágának szaknyelvén írt publikációktól eltekintve a tudományról sohasem ír. Azt hiszem, ez nagy kár... Nem indokolt, hogy az olvasók a tudományt és a tudósok egyéniségét a hivatásos írók műveiből ismerjék meg. Lehet, hogy a tudósok többsége nem ír nagyon jól, de ezt a fogyatékosságukat feltétlenül ellensúlyozza, hogy mindenkinél alaposabban ismerik saját magukat és munkájukat” – hangsúlyozza Szent-Györgyi kortársa, Selye János a tudósok által írt önéletrajzok fontosságát (Álomtól a felfedezésig. Akadémiai Kiadó, 1967, 450. oldal).

Valószínűsítem, hogy Selyének az idézett véleménye is motiválta az ismertetett kötet szerkesztőit az egyik legismertebb magyar tudós, Szent-Györgyi Albert önéletrajzi értekezéseinek egy kötetbe gyűjtésére. Az apropót az adta, hogy 2017-ben volt 80 éve Szent-Györgyi Nobel-díj-átvételének. A kötet adósságtörlesztés is egyben, hiszen eddig – bár jó pár, Szent-Györgyi írásait, gondolatait tartalmazó kötet jelent meg magyarul – e kiadványok cenzúrázva, a szocialista tudománypolitikának nem tetsző részeket kihagyva jelentek meg. Külön értékük e mostani cenzúrázatlan közléseknek, hogy a magyar (fordítás) mellett olvasható az eredeti, angol szöveg is.

Selye idézett véleményénél maradva, Szent-Györgyi mindkét területéről, tehát saját magáról és a tudományról is tud újat, eredetit mondani az Olvasónak. A 68 éves korában egy biokémiai folyóirat számára „Lost in the twentieth century” címmel megírt visszaemlékezéséből például kide-

rül, hogy téves az a közhiedelem, amely Szent-Györgyit a vitaminok kutatójaként tartja számon. Ezt a „beskatulyázást” maga Szent-Györgyi cáfolja, amikor leírja, hogy miért J. Svírbely azonosította – Szent-Györgyi felkérésére a szegedi laboratóriumban – a hexauronsavat a C-vitaminnal: „... a vitaminok az én elmém számára érdektelenek voltak. „Vitamin” azt jelenti, hogy az embernek meg kell enni. És amit az embernek meg kell enni, az a konyhafőnök elsődleges gondja, nem a tudósé” (96. o.).

A kötetben olvasható először teljes terjedelmében magyarul az az előadás, melyet Szent-Györgyi 1961-ben a Harmadik Pszichiátriai(!) Világkongresszuson tartott Montrealban „a tudományos alkotókészségről”. Ebben hangzottak el azok az „eretnek” gondolatok, amelyek a *New York Times* éles bírálatát váltották ki. Az amerikai demokrácia szerint ugyanis „mindannyian egyenlők vagyunk”, ergo mindenkinek ugyanolyan oktatásban kell részesülnie. Szent-Györgyi viszont – korábbi, magyarországi tapasztalataira építve – azt állította, hogy „A természet nem demokratikus ... nem születünk egyformának”. Ezért a demokrácia által sugallt egyenlő esélynek abban kell megnyilvánulnia, hogy mindenki a természettől kapott képességeit fejleszthesse, vagyis mind a kiemelkedő, mind a viszsamaradott gyermeket különböző oktatásban kell részesíteni.

E két kiragadott példa bizonyára kedvet gerjeszt a további Szent-Györgyi-írások elolvasásához is.

Alapvető elvárás a recenzenstől, hogy az ismertett könyv hiányosságaira is rámutasson. Szívesen eltekintettem volna e feladattól, de nem tehetem. Szent-Györgyi „kalandos élete” során sok tudóssal, politikussal került kapcsolatba, akiknek a neve

ismételten felbukkan a szövegben. A megjelenés idején e nevek többsége közismert volt, ezért Szent-Györgyi csak rövid jellemzést, magyarázatot fűzött hozzájuk. A kötetet közreadó páros e rövidséget igyekezett pótolni lábjegyzetek formájában. Sajnos nem mindig sikerrel. Elismerem, nem könnyű dolog lábjegyzetbe sűríteni egy-egy tudós életművét, de a „sűrítés” nem szabad, hogy valótlanságot állítson. Szent-Györgyi nagybátyjáról, ifj. Lenhossék Mihályról ismételten az olvasható a lábjegyzetekben, hogy „a neurontan megalapítója”. Ezen állítás ellen mind Szent-Györgyi, mind az érintett tiltakozna, hiszen Lenhossék saját maga írta: „Az idegesség tanának igazi megalapítója His... szilárdabb alapot nyert e tan... Ramón y Cajal tüneményes vizsgálataival... a neurontan további kiépítésében Retzius G., Lenhossék M. és Kolliker működtek közre” (Krompecher István: Lenhossék Mihály [1863–1937]. In: Réti Endre [szerk.]: A magyar orvosi iskola mesterei. Medicina, 1969, 175. o.). Ráadásul a 67. sz. lábjegyzetben ez szerepel: „ifj. Lenhossék Mihály (1773–1840), Szent-Györgyi legendás hírű nagybátyja”. A két számadat természetesen az idősebb Lenhossék Mihályra vonatkozik! Sajnos ilyen – egy kis odafigyeléssel, lektorálással(?) elkerülhető – pontatlanság más lábjegyzetekben is előfordul: Otto Loewi (s nem Loevi!) nem 1863-ban, hanem 1873-ban született (8. lj.); O. H. Warburg nem 1980-ban hunyt el, hanem 1970-ben (80. lj.). Más lábjegyzetből pedig pont az a kiegészítés hiányzik, amely érthetőbbé tenné Szent-Györgyi szövegét: „elmentem Prágába, ahol Armin von Tschermak kifejlesztette a kapilláris elektrométert”. A vonatkozó lábjegyzetből kiderül, hogy Tschermak osztrák orvos, a Pápai Tudományos Akadémia tagja, és a

bécsi Állatorvos-tudományi Egyetemen díjat neveztek el róla (19. lj.). E két utóbbi adatnál fontosabb lett volna közölni, hogy Tschermak 1913 és 1945 között a prágai német orvosi karon az élettan professzora volt.

Tudományos közleményeknél bevett szokás, hogy ha többször van szükség egy bizonyos lábjegyzetben szereplő adatra, a következő lábjegyzet(ek) utal(nak) a legelső lábjegyzetre. A kötet jegyzetelője viszont minden szükséges alkalomkor megismétli az első lábjegyzet szövegét – ráadásul nem következetesen. Így a könyvet egy ültében olvasónak ismételten „délja vu” élményben van része. Ami azért is zavaró, mert az ismétlődő lábjegyzet nem tünteti fel az első, a témára vonatkozó lábjegyzet számát – Lenhosséknál maradván a 7. lj. szövegét megismétli a 67. és a 97. lj. Nehezíti a tájékozódást a névmutató hiánya. E szokatlan gyakorlatnak köszönhetően a lábjegyzetek száma 128.

A kötetet számos, Szent-Györgyiről készült kép egészíti ki – sajnos képaláírás nélkül. Így csak sejthetjük, hogy a 11. oldalon készült kép a szegedi laboratóriumban, a 128. oldal felvétele pedig az óceán partján készült.

Summa summarum: a felsorolt hiányosságok ellenére, a Szent-Györgyi Albert önéletrajzi írásait és tudósi hitvallásait közreadó jelen kötet méltó hozzájárulás a legismertebb magyar Nobel-díjas életének, életművének megismertetéséhez. Ugyanakkor egyetértünk a közreadók véleményével: a szövegben szereplő „homályos utalások” további, újabb kutatásokra ösztönöznek.

Kiss László dr.

„Habent sua fata libelli.”
(A könyveknek is megvan a maguk sorsa.)